

Emeritusrehtori Mauri Panhelainen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
mauri.panhelainen@jamk.fi

Suuria rahoja, vahvoja tunteita

Mauri Panhelainen, YTL, Jyväskylän ammattikorkeakoulun emeritusrehtori. Toiminut korkeakoulutuksen tutkijana ja osastonjohtajana Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksessa, koulutuspäällikkönä ja apulaisjohtajana Tampereen yliopiston täydennyskoulutuskeskuksessa sekä johtajana Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskuksessa. Korkeakoulujen arviointineuvoston varapuheenjohtaja 2000-2007. Toiminut kymmenien korkeakoulujen kehittämistyöryhmien ja vastaavien jäsenenä neljällä vuosikymmenellä. Julkaissut raportteja ja artikkeleita korkeakoulupolitiikan alalta.

"Espoon yliopiston" (= innovaatioyliopiston) perustaminen on verhoiltua aluepolitiikkaa, jonka kautta satoja miljoonia euroja julkisia varoja ohjataan pääkaupunkiseudulle ja sen kolmen korkeakoulun muodostamalle yliopistokombinaatille. Omistajaksi tulee säätiö, jonka 700 miljoonan peruspääomasta on yksityistä rahaa 200 miljoonaa. Siitä veronmaksajat kustantavat ainakin neljäsosan, kun verovapaiden lahjoitusten yläraja nostetaan kymmenkertaiseksi. Elinkeinoelämä ostaa näin 150 miljoonalla eurolla keskeisen päättäjän aseman uudessa yliopistossa.

Näin lataa puheenvuorossaan Jyväskylän yliopiston kansataloustieteen professori Jaakko Pehkonen ja heijastelee epäilemättä laajemminkin vahvoja tunteita pääkaupunkiseudun ulkopuolisissa yliopistoissa. Hän katsoo myös, että innovaatioyliopistohanke vie pohjan nykyiseltä sovittuihin tavoitteisiin ja toiminnan tehokkuuteen perustuvalla rahoitusjärjestelmältä. Rivien välistä voi lukea, että rahaa ryhdytään nyt jakamaan ihan muilla perusteilla ja hulvattomasti.

Tuskin kukaan osasi arvata, mihin seuraavien vuosien aikana johtaa vuonna 2003 alkanut korkeakoulupoliittisten selvitysmiesten ja -ryhmien hyökyaalto. Korkeakoulupolitiikan tsunami ei ole jäänyt seurauksitta: ennen niin jähmeässä korkeakoulumaailmassa on äkkiä puhjennut runsaasti eriasteisia yhteistyöhankkeita ja yhdistymisaikomuksia. Rakenteellisen kehittämisaallon teräväksi kärjeksi nousi Sailaksen työryhmän ehdotus huippuyliopistosta (= innovaatioyliopisto). Se syntyi sopivasti eduskuntavaalien alle, siirtyi sujuvasti uuden hallituksen ohjelmaan ja on arvaamattomalla tavalla johtamassa ennen näkemättömiin rahoitus- ja rakennemuutoksiin suomalaisessa korkeakoululaitoksessa.

Eurojen vilinä silmissä ei rajoitu innovaatioyliopistoa ylläpitävän säätiön peruspääomittamiseen. Kaikkien aikojen rakennemuutos yliopistojen toimintamallissa maksaa paljon enemmän. Paitsi säätiöyliopisto (rakkaalla lapsella on jo monta nimeä ja lisää näyttää syntyvän) myös muut yliopistot,

jotka muutoksen seurauksena itsenäistyvät taloudellisesti, tarvitsevat omat peruspääomansa. Lisäksi uudeksi yliopistokombinaatiksi yhdistyvien kolmen yliopiston käyttömenot on luvattu kaksinkertaistaa muutamassa vuodessa. Eivätkä muidenkaan tarpeet kerralla tyrehdy. Porkkanarahaa odotetaan ainakin Itä-Suomen yliopiston rakentamiseen, Turun seudun fuusioitumiskehitykseen ja Sisä-Suomen yliopistokonsortion tueksi.

Jaakko Pehkonen on laskenut, että "Espoon mitalla" Jyväskylän yliopiston pitäisi saada vähintään 400 miljoonan euron peruspääoma. Pelkästään omalla osuudellaan tämän pääoman vuosituotosta keskisuuri tiedekunta voisi lähes kaksinkertaistaa nykyresurssit! Esimerkki osoittaa, että yliopistosektorin rahoituskehitykset ovat menossa kokonaan uusiksi.

Ammattikorkeakouluväki seuraa tukka pystyssä yliopistosektorin tapahtumia. Omaan laariin ei ole tulossa paljon mitään, vaikka rakenteitakin on jo rustattu. Huhu kuitenkin kertoo, että ammattikorkeakoulut voisivat saada - jos hyvin käy - vuoden 2009 budjetissa takaisin sen 1.2 miljoonan euron potin, joka niiltä leikattiin Kallionmäen opetusministerikautena. Se on suuruusluokaltaan vuositasolla ehkä noin puoli prosenttia yliopistosektorille aiotusta lisäpanostuksesta ja keskimäärin alle 50 000 euroa ammattikorkeakoulua kohti. Ja se on samaa rahaa, joka jo oli budjetissa muutama vuosi sitten.

Opetusministeriö on julkaissut vastikään toiminta- ja taloussuunnitelmansa vuosille 2009-2012. Lähilukemalla sitä voi löytää vihjeitä, mitä kaikkea suurta ja pientä muutosten vyöry tuo mukanaan.

Korkeakouluja koskevat perusasiat ovat KESUsta tuttuja: koulutustaso lähelle maailman kärkeä, duaalimalli, korkea laatu ja rajattu määrä huippuyksikköjä, osaamistasoltaan vahvemmat ja vaikuttavammat korkeakouluyksiköt. Ja edelleen: suunnitelmakaudella toteutetaan yliopistoreformi; samalla yliopistojen taloudellista ja hallinnollista autonomiaa vahvistetaan.

Toimintamenorahoitukseen halutaan suunnitelmassa kasvua ja vieläpä etupainotteisesti. Julkisoikeudellisiksi laitoksiksi muuttuvien yliopistojen pääomittamiseen luvataan varautua samoin kuin innovaatioyliopiston säätiövarallisuuden muodostamiseen. Siinä se on, mustaa valkoisella, vaikka uusi yliopistolaki vielä valmisteluvaiheessa ja säätämättä.

Yhtenä laatutavoitteena on myös opiskelija-opettajasuhteen paraneminen korkeakouluissa. Pohjana ovat toteutum tiedot vuodelta 2006. Tähän sisältyy ensimmäinen yllätys: yliopistosektorilla tilanne on keskimäärin selvästi parempi (14,0 opiskelijaa yhtä opettajaa kohti) kuin AMK-sektorilla (vastaava keskiarvo 17,8). Osaksi luvut selittyvät sillä, että suhdeluvut perustuvat opiskelijamäärään, joka on muutettu laskennallisesti kokoaikaiseksi. Peruste tuntuu järkevältä, vaikka muuntotapaa voi joku epäilläkin.

Olennaista kuitenkin on, että kansainvälisesti vertaillen opiskelija-opettajasuhde on kummallakin korkeakoulusektorilla huono. Kaikki

selvitysryhmät ja -henkilöt ovat esittäneet sen olennaista ja nopeaa parantamista. Sen vuoksi toinen yllätys sisältyy suunnitelman tavoitelukuihin. Vuoteen 2012 mennessä opiskelija-opettajasuhdetta luvataan parantaa vain hyvin vähän: yliopistoissa 13.8:an ja ammattikorkeakouluissa 17.0:an!

Menikö hämmästyksen sormi ällistyksen suuhun? Juurihan sadat miljoonat eurot vilahtelivat silmissämme...Ja mahdollisuudet jopa henkilöresurssien kaksinkertaistamiseen yliopistoissa.

Tulee mieleen Erno Paasilinnan aforismi: "Uusien ratkaisujen pahin vika on se, että ne on pakko sovittaa vanhoihin ongelmiin".